

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-39-14

УДК 331.522.4:314(477)

Наумова М.А.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри економічної та управлінської аналітики
Донецького національного університету Василя Стуса
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1333-8022>
E-mail: m.naumova@donnu.edu.ua*

Гончарук Н.С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри права, управління та адміністрування
філії Донецького національного університету імені Василя Стуса
«Бізнес-інноваційний центр "ДонНУ-Поділля"»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2205-6198>
E-mail: n.goncharuk@donnu.edu.ua*

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ

В умовах посилення несприятливого впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток країни, таких як глобалізація економіки, торгівлі, ринку праці, наслідки четвертої промислової революції «Індустрія 4.0», поширення пандемії Covid-19 та соціально-економічної нестабільності в країні, зростає актуальність моніторингу ключових факторів ефективного функціонування ринку праці України, одним з яких є стан демографічної ситуації в країні. Метою статті є аналіз динаміки основних показників демографічних процесів в Україні та їх прогнозування на основі системно-динамічної моделі. В статті проведено дослідження демографічної ситуації в Україні, проаналізовано динаміку чисельності наявного населення, природного та міграційного приросту населення країни, розподілу постійного населення за віковими групами. В роботі представлено результати моделювання середньої чисельності наявного населення України за допомогою системно-динамічного моделювання. Визначені прогнозні значення основних демографічних показників на 2021–2022 роки. Запропоновано ряд заходів в сфері державного регулювання демографічної ситуації, які спрямовані на зростання чисельності населення країни.

Ключові слова: ринок праці, демографічна ситуація, чисельність населення, соціально-економічна нестабільність, системно-динамічне моделювання.

Наумова М.А., Гончарук Н.С. ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В УКРАИНЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА

В условиях усиления неблагоприятного воздействия внешних и внутренних факторов на развитие страны, таких как глобализация экономики, торговли, рынка труда, последствия четвертой промышленной революции «Индустрия 4.0», распространение пандемии Covid-19 и социально-экономической нестабильности в стране, возрастает актуальность мониторинга ключевых факторов эффективного функционирования рынка труда Украины, одним из которых является состояние демографической ситуации в стране. Целью статьи является анализ динамики основных показателей демографических процессов в Украине и их прогнозирования на основе системно-динамической модели. В статье проведено исследование демографической ситуации в Украине, проанализирована динамика численности наличного населения, естественного и миграционного прироста населения страны, распределения постоянного населения по возрастным группам. В работе представлены результаты моделирования средней численности наличного населения Украины с помощью системно-динамического моделирования. Определены прогнозные значения основных демографических показателей на 2021–2022 годы. Предложен ряд мер в сфере государственного регулирования демографической ситуации, направленные на рост численности населения страны.

Ключевые слова: рынок труда, демографическая ситуация, численность населения, социально-экономическая нестабильность, системно-динамическое моделирование.

Naumova Maryna, Honcharuk Nataliia. DEMOGRAPHIC SITUATION IN UKRAINE AS A FACTOR OF LABOR MARKET DEVELOPMENT

In the context of the increasing adverse impact of external and internal factors on the development of the country such as the globalization of the economy, trade and labor market, the consequences of the fourth industrial revolution "Industry 4.0", the spread of the Covid-19 pandemic and the increasing socio-economic instability in the country, there is an increasing relevance of monitoring key

factors of the effective functioning of the labor market in Ukraine, one of which is the state of the demographic situation in the country. Today the demographic situation in Ukraine is deteriorating every day, which is associated with economic, social and political problems in the country. First of all, the main problems are a significant increase in mortality and a low birth rate. But in addition to these problems, the growth of labor migration, the outflow of talented youth abroad, military operations in the east of the country, the annexation of Crimea, etc., are also significant. The purpose of the article is to analyze the dynamics of the main indicators of demographic processes in Ukraine and their forecasting based on the construction of a system-dynamic model. The article studies the demographic situation in Ukraine, analyzes the dynamics of the current population, including urban and rural. A study of the natural and migration growth of the population of Ukraine for 1990-2020 was carried out. The analysis of the distribution of the resident population by age groups in 2020 was made. The paper presents the results of modeling the average number of the available population of Ukraine using system-dynamic modeling. The forecasted values of the main demographic indicators for 2021–2022 have been determined: the average number of the available population in the regions of Ukraine and in the country as a whole, the growth rates of these parameters, the general rates of divorce and marriage, the general rates of migration and natural growth. Areas with the most problematic demographic situation are highlighted. A number of measures are proposed in the field of state regulation of the demographic situation aimed at increasing the population of the country.

Keywords: labor market, demographic situation, population size, socio-economic instability, system-dynamic modeling.

Постановка проблеми. Одним з ключових факторів ефективного функціонування сучасної ринкової економіки в нашій країні є стабільний розвиток ринку праці, який може своєчасно адаптуватись до несприятливих соціально-економічних змін. Тому особливої актуальності набуває дослідження впливу різноманітних чинників на стан ринку праці в умовах соціально-економічної та епідеміологічної нестабільності, таких як економічні, політичні, соціально-культурні, географічні, природно-кліматичні, демографічні, екологічні та інші, моделювання та прогнозування його показників.

На сьогоднішній день демографічна ситуація в Україні погіршується з кожним днем, що пов'язано з економічними, соціальними та політичними проблемами в країні. Насамперед, головні проблеми – це суттєве зростання смертності населення та низький рівень народжуваності. Але й крім цих проблем є зростання трудової міграції, відтік талановитої молоді закордон, військові дії на сході країни, анексія Криму тощо, які повинні стати пріоритетними при формуванні демографічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження демографічних проблем в Україні висвітлювалося в працях таких українських вчених, як Г.П. Баб'як [1], А.А. Смаглюк, Н.В. Статівка [2],

А.С. Магдич [3], Д.Д. Плинокос [4], І.А. Цвігун [5], Т.В. Яковенко [6] та інших. Але за сучасних умов для забезпечення соціально-економічної стабільності в Україні необхідно досліджувати, аналізувати та прогнозувати демографічну ситуацію, яка безпосередньо впливає на формування трудового потенціалу країни, запроваджувати необхідні державні програми щодо регулювання проблеми відтворення населення.

Метою статті є дослідження демографічної ситуації в Україні та її прогнозування за допомогою побудови системно-динамічної моделі.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Ефективне функціонування ринку праці України залежить від впливу багатьох факторів, як зовнішніх, таких як глобалізація економіки, торгівлі, ринку праці, четверта промислова революція «Індустрія 4.0», поширення коронавірусу тощо, так і внутрішніх, як політична ситуація в країні, економічні спади, фінансові кризи. Не останнє місце серед цих факторів займає демографічна ситуація в Україні, яка може посилювати дисбаланс у попиті та пропозиції на ринку праці. Рівень народжуваності, чисельність працездатного населення, його гендерно-вікова структура визначає пропозицію робочої сили на ринку праці. З іншого боку, зниження чисельності населення та його доходів, яке є головним спо-

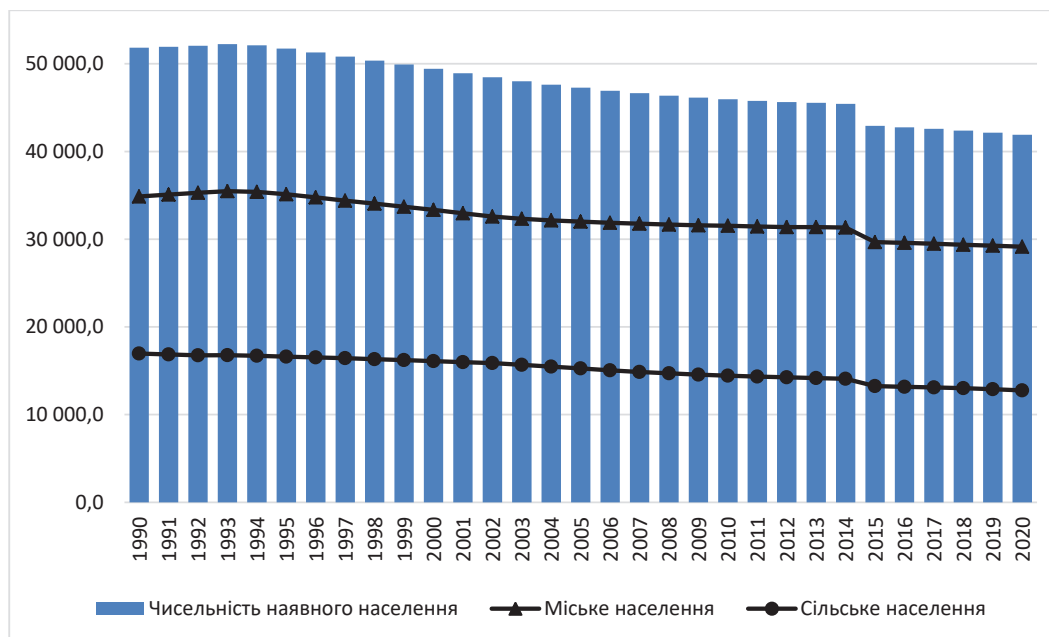

Рис. 1. Чисельність наявного населення України з 1990–2020 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

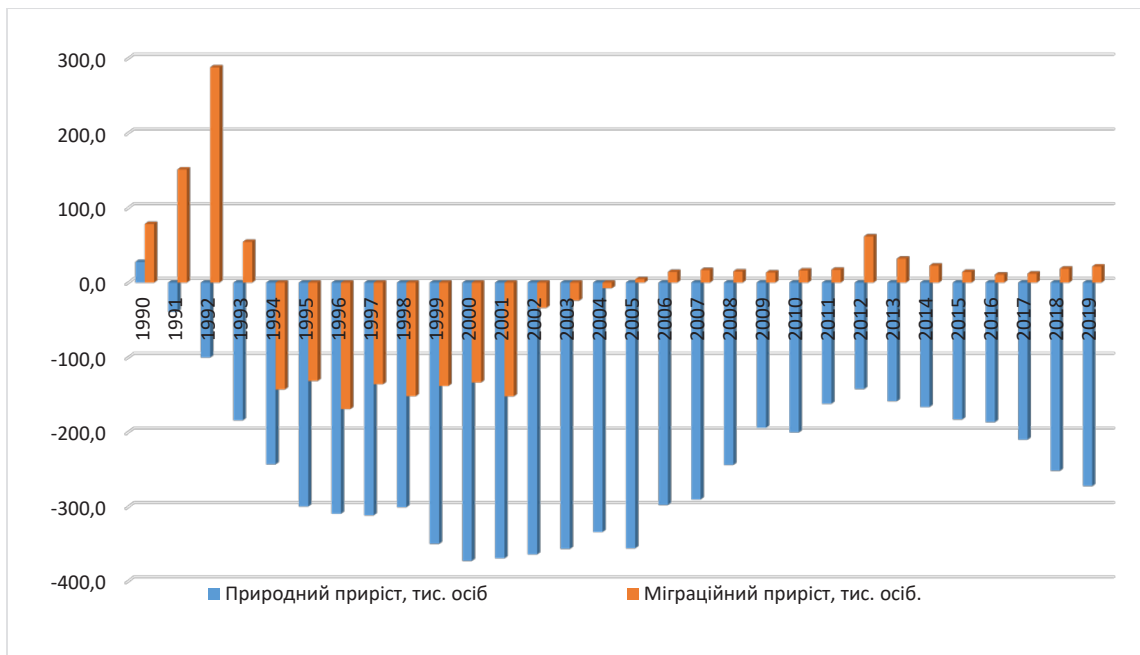

Рис. 2. Природний та міграційний прирости населення України за 1990–2019 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

живачем товарів та послуг, призводить в результаті до скорочення попиту на робочу силу в певних областях економіки.

Згідно даних Державної служби статистики України чисельність населення України за 30 років зменшилась на 9936,1 тис. осіб. Крім того, з 2014 по 2020 рр. чисельність населення зменшилась внаслідок анексії Криму та тимчасової окупації окремих територій Донецької та Луганської областей.

Однак загальна чисельність населення не достатньо відображає специфіку формування ринку праці, оскільки міське та сільське населення по-різному впливають на функціонування ринку праці, в різній мірі беруть участь в його організації, розподілі капітальних вкладень, формуванні структури зайнятості та бюджету. Аналіз даних показав, що темп приросту чисельності міського та сільського населення за 1990–2020 рр. має негативне значення: для міського населення – (-16,43%), абсолютне значення темпу приросту сільського населення – ще більше, він складає -24,79%. Суттєве зменшення чисельності

сільського населення насамперед пов'язано з низьким рівнем життя в сільській місцевості, відсутністю робочих місць, особливо для молоді, відтоком населення до великих міст, внаслідок чого зниженням рівня народжуваності та зростанням рівня смертності. Крім того, спостерігається зростання трудової міграції до сусідніх країн (Польща, Чехія, Словаччина тощо). Щоб уникнути негативної тенденції скорочення як міського та і сільського населення необхідно покращити умови праці та проживання у містах та селах, збільшити соціальну допомогу при народженні дітей, надавати матеріальну підтримку починаючим підприємцям та молодим сім'ям у вигляді довгострокових кредитів.

Проведемо дослідження природного та міграційного приросту населення України за 1990–2020 рр. (рис. 2).

Природний приріст населення України мав позитивне значення лише у 1990 році, найбільше значення міграційного приросту спостерігається аж у 1992 році. З 2012 року по 2019 рік відбувалось погіршення ситуації, природний приріст став негативним і змінювався з -142,4% до -272,3%. Темп приросту міграційного приросту з 2014 по 2019 рр. був також від'ємний та дорівнював -4,87%.

Головними факторами погіршення природного приросту за останніх 5 років є нестабільний соціально-економічний та політичний стан країни, зростання рівня міграції, в тому числі і трудової, зменшення рівня народжуваності в цілому по країні, низький рівень якості життя населення. Дійсно, згідно дослідження компанії Economist Intelligence Unit та розробленим нею Індексом якості життя населення (Quality-of-life Index), який охоплює головні показники з різних сфер життя (здоров'я, сімейне життя, громадське життя, матеріальний добробут, політичну стабільність та безпеку, клімат та географію, гарантію роботи, політичну свободу та статеву рівність), Україна у 2019 році з значенням 102,34 посіла 34 місце. Так, наприклад, Польща посіла 23 місце, Білорусь – 25, Румунія – 26, а

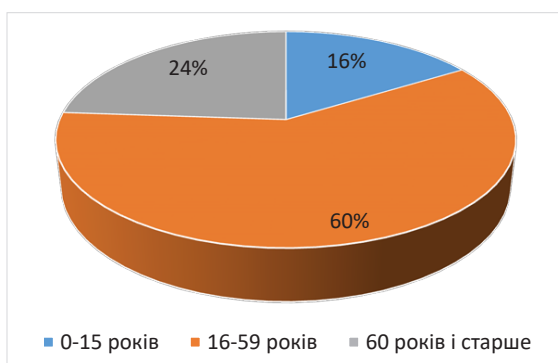

Рис. 3. Розподіл постійного населення за окремими віковими групами на 1 січня 2020 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

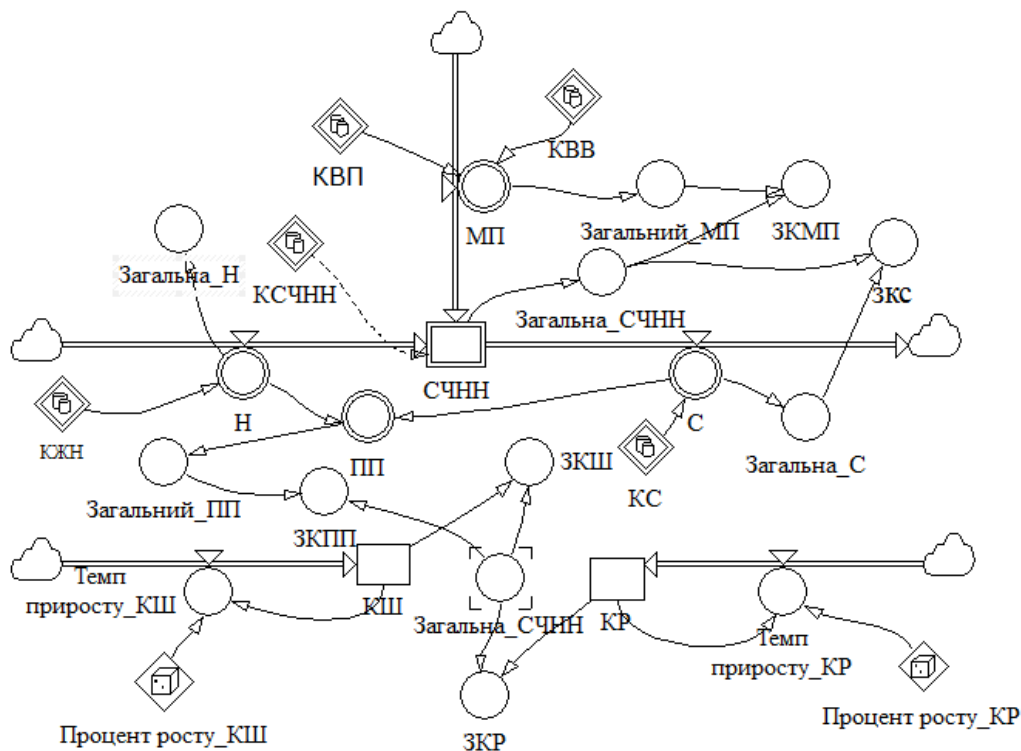

Рис. 4. Системно-динамічна модель прогнозування середньої чисельності наявного населення України

Джерело: побудовано авторами

Російська Федерація – 33, тобто за якістю життя Україна значно відстає від сусідніх держав [8]. Найнижчі оцінки Україна має за показниками охорони здоров'я, вартості життя, рівня забрудненості атмосфери, що вказує на найбільш пріоритетні напрями при вирішенні питання щодо зростання якості життя населення на даний час.

Що стосується розподілу постійного населення за віковими групами, то частка населення віком 60 років та більше складає 24% у загальному обсягу населення країни, віком 0-15 років – 16%, а 16-59 років – 60% (рис. 3), що показує набагато меншу кількість молоді у порівнянні з громадянами пенсійного віку та суттєве навантаження на зайняте населення. Так, у 2018 році в Україні на 10 працюючих громадян припадало 11 пенсіонерів [9].

Для прогнозування середньої чисельності наявного населення (СЧНН) України побудуємо системно-динамічну модель за допомогою ППП «Powersim» на основі методу Ейлера 1-го порядку, який на основі початкових значень дозволяє більш точно здійснити прогнозування (рис. 4).

Дані було обрано з сайту Державної служби статистики України [7] по 25 регіонам за такими показниками: КЖН – кількість живонароджених; КС – кількість смертей; KVП – кількість випадків прибуття; KVВ – кількість випадків вибуття; КСЧНН – початкова кількість середньої чисельності наявного населення, а також інші показники, як Н – народжуваність; С – смертність, ПП – природний приріст; МП – міграційний приріст, КШ – кількість шлюбів; КР – кількість розлучень. Розраховано та спрогнозовано такі показники, як ЗКР – загальний коефіцієнт розлучуваності; ЗКШ – загальний коефіцієнт шлюбності, загальний ПП – загальний природ-

ний приріст по всій країні, загальна СЧНН по всій країні та інші показники [7; 10].

Рівняння усіх змінних системно-динамічної моделі, побудованої в ППП «Powersim» представлено на рис. 5.

Прогнозування середньої чисельності наявного населення проведено (рис. 6) для 25 областей України, а саме 1 – Вінницька; 2 – Волинська; 3 – Дніпропетровська; 4 – Донецька; 5 – Житомирська; 6 – Закарпатська; 7 – Запорізька; 8 – Івано-Франківська; 9 – Київська; 10 – Кіровоградська; 11 – Луганська; 12 – Львівська; 13 – Миколаївська; 14 – Одеська; 15 – Полтавська; 16 – Рівненська; 17 – Сумська; 18 – Тернопільська; 19 – Харківська; 20 – Херсонська; 21 – Хмельницька; 22 – Черкаська; 23 – Чернівецька; 24 – Чернігівська; 25 – м. Київ.

Згідно прогнозу майже у всіх областях України спостерігається скорочення середньої чисельності наявного населення. Так, темп приросту СЧН має від'ємне та найбільше абсолютне значення у Чернігівській області – (-2,89%), ненабагато більше значення темпу приросту мають Кіровоградська область – (-2,65%), Сумська – (-2,45%), Черкаська – (-2,37%) та Запорізька – (-2,17%). Темп приросту СЧН в межах від -2% до -1% мають Миколаївська, Житомирська, Полтавська, Вінницька, Херсонська, Дніпропетровська, Донецька, Хмельницька, Луганська, Тернопільська та Харківська області. Децю кращу демографічну ситуацію, але все одно скорочення СЧН, згідно побудованої моделі можна спостерігати у Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Рівненській, Чернівецькій, Закарпатській та Одеській областях. І тільки місто Київ та Київська область, згідно прогнозу, будуть мати додатний темп приросту середньої чисельності наявного населення.

Name				Definition
ЗКПП	☒	☒	☒	(Загальний_ПП/Загальна_СЧНН)*1000
ЗКР	☒	☒	☒	(КР/Загальна_СЧНН)*1000
ЗКШ	☒	☒	☒	(КШ/Загальна_СЧНН)*1000
Процент росту...	☒	☒	☒	NORMAL(-0,1;0,16)
Темп прирост...	☒	☒	☒	КР*Процент росту_КР'
КР	☒	☒	☒	138000
Процент росту...	☒	☒	☒	NORMAL(0,03;0,04)
Темп прирост...	☒	☒	☒	КШ*Процент росту_КШ'
КШ	☒	☒	☒	237900
зкс	☒	☒	☒	(Загальна_С/Загальна_СЧНН)*1000
ЗКМП	☒	☒	☒	(Загальний_МП/Загальна_СЧНН)*10000
КСЧНН	☒	☒	☒	XLDATA
КВВ	☒	☒	☒	XLDATA
КВП	☒	☒	☒	XLDATA
Загальний_ПП	☒	☒	☒	ARRSUM(ПП)
ПП	☒	☒	☒	Н-С
КС	☒	☒	☒	XLDATA
КЖН	☒	☒	☒	XLDATA
Загальна_С	☒	☒	☒	ARRSUM(С)
Загальний_МП	☒	☒	☒	ARRSUM(МП)
Загальна_СЧНН	☒	☒	☒	ARRSUM(СЧНН)
Загальна_Н	☒	☒	☒	ARRSUM(Н)
Н	☒	☒	☒	КЖН
МП	☒	☒	☒	КВП-КВВ
С	☒	☒	☒	КС
СЧНН	☒	☒	☒	КСЧНН

Рис. 5. Опис змінних системно-динамічної моделі прогнозування СЧНН

Джерело: побудовано авторами

Загалом, згідно прогнозу, в країні середня чисельність наявного населення у 2022 року скоротиться на 501570 осіб (рис. 7).

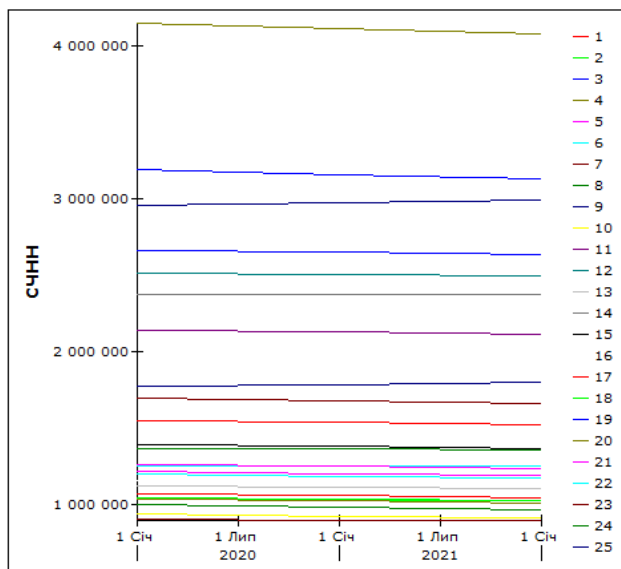

Рис. 6. Прогнозування середньої чисельності наявного населення окремо по 25 областям України 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

Значення загального коефіцієнту розлучень зменшаться за 2 роки, але лише на 0,49% (рис. 8). І, враховуючи, що у 2019 році на кожні 3 шлюби припадало в середньому 2 розлучення, можна сказати, що у 2022 році не буде істотних позитивних змін [11].

На рис. 9. здійснено прогнозування загального коефіцієнту шлюбності в Україні на 2021–2022 роки. Модель показує, що він зросте на 1,09% порівняно з початком 2020 року.

Згідно побудованої моделі (рис. 10) загальний коефіцієнт міграційного приросту зросте лише на 0,6% за 2 роки, тобто кількість випадків прибуття будуть лише трохи випереджати випадки вибуття.

Як показує рис. 11, загальний коефіцієнт природнього приросту населення України збільшиться до значення -6,56%, смертність буде і надалі випереджати народжуваність в Україні.

Таким чином, побудована модель підтверджує негативну тенденцію спаду чисельності постійного населення України, яка почалась ще у 90-х роках попереднього сторіччя, зменшення народжуваності та зростання смертності. Такий стан демографічної ситуації в Україні впливає на розвиток всієї економіки країни, особливо на стан ринку праці, оскільки є одним з основних чинників підвищення рівня зайнятості.

Висновки. Проведений аналіз та прогнозування демографічної ситуації України на 2021–2022 роки показав, що одним з пріоритетних завдань держави є регуляція процесів відтворення населення, оновлення та впровадження програм підтримки сімей, в тому числі багатодітних, молоді тощо. Основною метою демографічної політики держави повинно бути створення сприятливих умов для постійного зростання чисельності населення країни, для виконання чого необхідно розвивати наступні напрями:

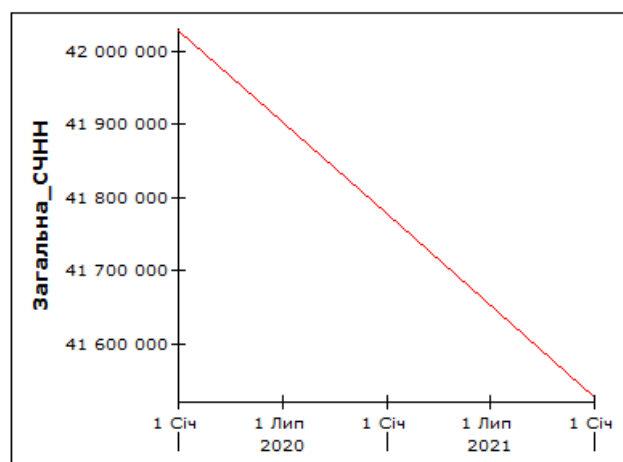

Рис. 7. Прогнозування загальної середньої чисельності наявного населення України на 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

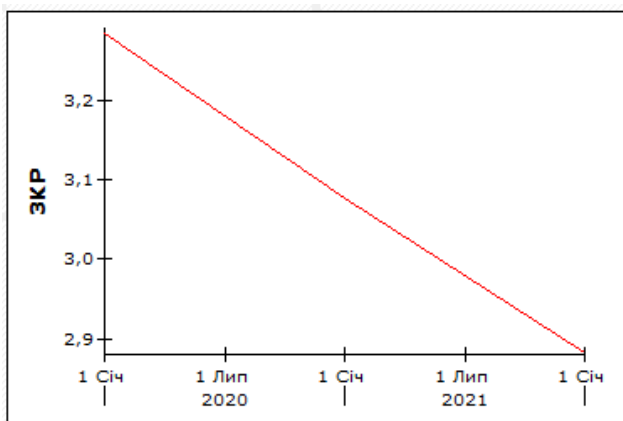

Рис. 8. Загальний коефіцієнт розлучень в Україні та його прогнозування на 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

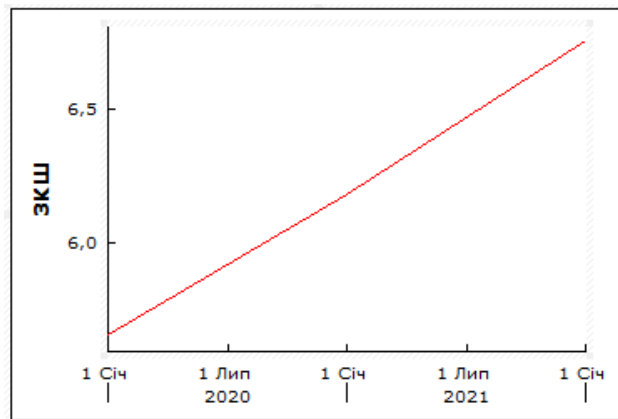

Рис. 9. Прогнозування загального коефіцієнту шлюбності в Україні на 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

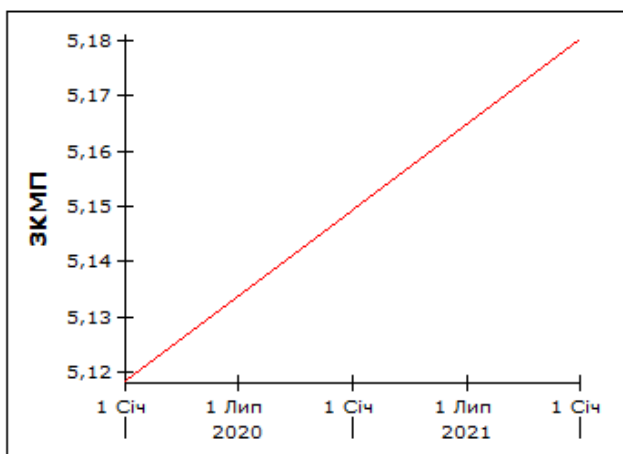

Рис. 10. Загальний коефіцієнт міграційного приросту в Україні та його прогнозування на 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

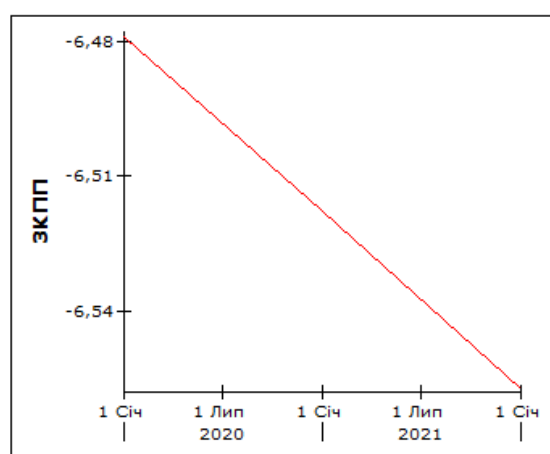

Рис. 11. Загальний коефіцієнт природного приросту населення України та його прогнозування на 2021–2022 роки

Джерело: побудовано авторами

– розвиток економіки країни та підвищення рівня та якості життя населення;

– реформування сфери соціально-трудових відносин для розвитку продуктивної праці та забезпечення населення гідною оплатою праці;

– створення нових робочих місць та умов для ведення бізнесу для зменшення рівня трудової міграції та переходу до неформальної зайнятості з низьким рівнем соціального захисту працівників;

– розвиток системи освіти та усунення дисбалансу з ринком праці для залучення молодого населення до праці в Україні, зменшення відтоку талановитої молоді закордон;

– підвищення рівня народжуваності. Для реалізації цього напрямку необхідно проводити розробку державних програм для підтримки сімей, які очікують дитину, в тому числі матеріально, підвищення якості медичного обслуговування, підтримки багатодітних сімей тощо;

– зниження рівня смертності шляхом вдосконалення функціонування системи охорони здоров'я, популяризації здорового способу життя та профілактики захворюваності, посилення заходів охорони навколишнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баб'як Г.П. Демографічні чинники та їх вплив на відтворення трудового потенціалу України. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 362–366.
2. Статівка Н.В., Смаглюк А.А. Демографічна складова економічної безпеки України. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 1. С. 280–287.
3. Магдич А.С. Вплив соціальних факторів на економічне зростання: вітчизняний аспект. *Економічний нобелівський вісник*. 2015. № 1. С. 68–78.
4. Плинокос Д.Д. Аналіз впливу природного та механічного руху населення на стан трудових ресурсів. *Держава та регіони*. 2015. № 4(85). С. 18–23.
5. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. 400 с.
6. Яковенко Т.В. Особливості сучасної демографічної кризи в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2014. № 1122. С. 77–83.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 27.08.2020).
8. Europe: Quality of Life Index by Country 2019. URL: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2019®ion=150 (дата звернення: 27.08.2020).

9. В Україні на 10 працюючих припадає 11 пенсіонерів. Інтернет-Видання «Економічна правда». URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/12/15/643625/> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Населення України за 2018 рік (Демографічний щорічник). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb ukr_2018.pdf (дата звернення: 27.08.2020).
11. Крамар О. Демографія. Недооцінена загроза. Інтернет-Видання «Тиждень UA». URL: <https://tyzhden.ua/Economics/233708> (дата звернення: 27.08.2020).

REFERENCES:

1. Babiak H.P. (2014). Demografichni chynnyky ta yikh vplyv na vidtvoрення trudovoho potentsialu Ukrainy [Demographic factors and their impact on the reproduction of labor potential of Ukraine]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, no. 1, pp. 362–366.
2. Stativka N.V., Smahliuk A.A. (2011). Demografichna skladova ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Demographic component of economic security of Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, v. 1, pp. 280–287.
3. Mahdich A.S. (2015). Vplyv sotsialnykh faktoriv na ekonomichne zrostantia: vitchyzniani aspekt [The influence of social factors on economic growth: the domestic aspect]. *Ekonomichnyi nobelivskiy visnyk*, no. 1, pp. 68–78.
4. Plynokos D.D. (2015). Analiz vplyvu pryrodnoho ta mekhanichnoho rukhu naselennia na stan trudovykh resursiv [Analysis of the impact of natural and mechanical movement of the population on the state of labor resources]. *Derzhava ta rehiony*, no. 4(85), pp. 18–23.
5. Tsvihun I.A. (2013). *Demografichna bezpeka Ukrainy ta napriamy yii rehuliuвання: monohrafiia* [Demographic security of Ukraine and directions of its regulation: monograph]. Kamianets-Podilskiy: Vydavets PP Zvoleiko D.H. [in Ukrainian]
6. Yakovenko T.V. (2014). Osoblyvosti suchasnoi demografichnoi kryzy v Ukraini [Features of the current demographic crisis in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina*, no. 1122, pp. 77–83.
7. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 27 August 2020).
8. Europe: Quality of Life Index by Country 2019. Available at: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2019®ion=150 (accessed 27 August 2020).
9. V Ukraini na 10 pratsiuuchykh prypadaie 11 pensioneriv. Internet-Vydannia «Ekonomichna pravda». Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/12/15/643625/> (accessed 27 August 2020).
10. Naselennia Ukrainy za 2018 rik (Demografichni shchorichnyk). Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb ukr_2018.pdf (accessed 27 August 2020).
11. Kramar O. Demohrafiia. Nedootsinena zahroza. Internet-Vydannia «Tyzhden UA». Available at: <https://tyzhden.ua/Economics/233708> (accessed 27 August 2020).

*Стаття надійшла до редакції 14.09.2020.
The article was received 14 September 2020.*